

Ermenek'te Kurtarılmayı Bekleyen Bir Yapı: Ardıçkaya Nadire Çeşmesi

Ahmet YAVUZYLMAZ

Öğr. Gör. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Konya,
Türkiye

Cahit KARAKÖK

Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sanat
Tarihi Bölümü, Konya, Türkiye
cahitkarakok@gmail.com

Makale Bilgileri ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 15.11.2022

Kabul: 13.12.2022

Yayın: 30.12.2022

Anahtar

Kelimeler:

Çeşme, Ermenek,
Karamanoğlu
Beyliği, Sanat
Tarihi, Su Yapısı.

Arapça'da göz manasına gelen "ayn" tabirinin kullanıldığı çeşmeler, kaynaktan borular vasıtasıyla getirilen suyun bir hazneye toplanarak veya bir lüleyle bağlanarak halkın kullanımına sunulduğu yapılardır. Hayır amaçlı inşa edilen yapılardan birisi olan çeşmeler şehir meydanlarında, cadde ve sokaklarda, köşe başlarında, hatta bazen bir evin ya da yapının duvarına bitişik olarak inşa edildikleri görülür. Dönemlere ve inşa edildikleri devirlere bağlı olarak farklı plan ve formlarda, farklı bezeme programlarına göre tasarlanmaktadırlar. Sayıları her geçen gün azalan bu yapılar özellikle şehirlerde yeni caddeler açma, yeni yapılaşma ve ihmal yüzünden bakımsız kalmıştır. Bir bölümü ise tıpkı Ermenek'teki çeşme gibi kaderine terk edilmekte ve kurtarılmayı beklemektedir. Bu çalışmada Karamanoğlu Beyliği'ne başkentlik eden Ermenek'in Ardıçkaya Mahallesi'nde bulunan Nadire Çeşmesi plan, mimari, süsleme ile malzeme ve teknik özellikleri bakımından ele alınacaktır. Ayrıca başta Karaman ve çevresi olmak üzere Anadolu'daki benzer örnekler ile karşılaştırılacaktır.

A Structure Waiting to be Saved in Ermenek: Ardıçkaya Nadire Fountain

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 15.11.2022

Accepted: 13.12.2022

Published: 30.12.2022

Keywords:

Fountain, Ermenek,
Karamanoğlu
Principality, History of
Art, Water Structure,

Fountains are structures derived from the word "ayn" in Arabic, where the water brought from the source through pipes is connected to a nozzle and offered to the public. Fountains, one of the structures built for charity, can be seen in city squares, streets, corners, and sometimes even adjacent to the wall of a house or building. They are designed in different plans and forms, according to different decoration programs, depending on the periods and the periods in which they were built. These buildings, whose numbers are decreasing day by day, have been neglected due to the opening of new streets, new construction and neglect, especially in cities. Some of them are left to their fate just like the fountain in Ermenek and are waiting to be saved. In this study, the Nadire Fountain, located in the Ardıçkaya neighborhood of Ermenek, which was the capital of the Karamanoğlu Principality, will be discussed in terms of plan, architecture, decoration, materials and technical features. In addition, it will be compared with similar examples in Anatolia, especially in Karaman and its surroundings.

Atıf/Citation: Ahmet Y.; Cahit K. (2022). Kurtarılmayı Bekleyen Bir Eser: Ermenek Ardıçkaya Köyü Nadire Çeşmesi, *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 6 (2), 148-159.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Karaman ilinin önemli ilçelerinden biri olan Ermenek, doğuda Mut, güneydoğuda Gülnar, güneyde Anamur, kuzeyde Karaman, güneybatıda Gazipaşa, batıda Başyayla ve Sarıveliler ile çevrilidir (Tapur 2003, s. 359-378).

Yapılan kazı ve araştırmalarla bölgenin tarihi M.Ö. 3000'lere kadar geriye gider. Tarihi süreç içerisinde Ermenek Luwi, Hitit, Arzava, Pers, Büyük İskender, Selevkoslar, Roma ve Bizans gibi çeşitli devletlerin hâkimiyetine girmiştir (Bardakçı 1976: 2; Uysal 1992: 230-231; Karauğuz 2005: 30). Arap akınlarına maruz kalan kent (Doğanay 2005: 18-21) Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad tarafından 622/1225 yılında fethedilmiştir (Sümer, 2001: 455). 1243 Köseadağ Savaşından sonra Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte Karamanoğlu Beyliği'nin hâkimiyetine girerek beyliğin başkenti olmuştur (Aslanapa 1950, s. 1). Şihabeddin b. Fazlullah El-Ömerî, Ermenek'in bir dağın tepesinde yer aldığını, topraklarının münbit ve bereketli olduğunu, Alaiye ile arasında üç günlük bir mesafe bulunduğunu söyler (El- Ömeri 2014: 154).

Ermenek ve çevresi 1471 yılında Gedik Ahmed Paşa tarafından fethedilerek Osmanlı topraklarına katılmıştır (Konyalı 1967: 687). XV. yüzyılın başlarında Ermenek ve çevresini ziyaret eden Aynî, Ermenek'in 100 kadar köyü olduğundan bahseder (Tekindağ 1997: 316-317). 1671 yılında bölgeye uğrayan Evliya Çelebi "*Şehir bağılık-bahçelik, 12 mahalleye dağılmış olup, 800 kâgir evi, 12 camii, 50 dükkân, 13 han, 2 hamam, 17 çeşme, 6 mektep vardır. Beyaz lavaş ekmeği, el dokuması bezi meşhur olup, Osmanlı sarayından sipariş alınır*" şeklinde bilgiler verir. (Çelebi 2005: 155).

Katip Çelebi Ermenek hakkında şu bilgileri aktarır: "*Larenden'in güneyinde, arası 2 menzil olan bir kaza ve kasabadır. Bağ ve bahçeleri, akarsuyu bol olan bir yerdir. Suyu yükseklerdeki bir mağaradan akar. Mağaranın içi geniştir ve ortasında göleti vardır. Oraya meşaleler ile inerler. Suyun ayağı dışarıda, etrafa taksim olunmuştur. Bir bölüğü şehre varır. Ermenek'in yüksek bir kaya ortasında in gibi bir kalesi vardır. Kalede dizdar ve hisar erleri bulunur*" (Çelebi 2013: 895-896).

1875 yılında bölgeye uğrayan İngiliz seyyah Davis 1200 ev bulunduğundan bahseder (Tekindağ 1977: 317). Vital Cuinet ise Ermenek nüfusunun XIX. asır sonlarında 6430 olduğunu söyler (Tekindağ 1977: 317).

Osmanlı hakimiyetinde bir eyalet haline gelen Ermenek (Uzunçarşılı 1988: 3; Tuğlacı 1985: 122), XVII. yüzyılın ortasında İçel Sancağına (Çelebi 2013: 895-896), 1910'da Konya'ya, 1915'te Silifke Sancağına bağlanmıştır (Çelebi 2005: 155). 1919 yılında tekrar Konya'ya bağlanan Ermenek (Bardakçı 1976: 52), 1989 yılında Karaman'a bağlanmıştır.

Nadire Çeşmesi'nin Plan ve Mimari Özellikleri

Nadire Çeşmesi, Karaman'ın Ermenek İlçesi'nde, Ardıçkaya Köy yolu üzerinde 186 ada, 15 parsel bitişiğinde yer almaktadır (Foto 1). Kesme ve moloz taştan inşa edilen çeşme günümüzde kullanılmamaktadır. Çeşmenin kemeri ile üst örtünün yarıya yakını yıkılmıştır (Foto 2).

Yapının inşa tarihini gösteren kitabe çeşme nişi üzerine, niş kemerinin hemen altına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kitabe büyük oranda tahrip olduğu için tam olarak okunamamaktadır. Kitabe 0.37x0.27 m ölçülerinde kareye yakın enine dikdörtgen formlu bir taş üzerine kabartma tekniğinde işlenmiştir. Celi sülüs hatlı kitabe üç satırdır. Kitabenin her satırı birbirinden ince satır çizgileri ile ayrılmıştır. Her satırın kısa kenarları yarım daire kemerli kartuşlar içerisine alınmıştır (Foto 3).

Kitabenin Metni:

Maşallahü teâlâ

Sahibü'l hayrat.....larının (lerinin)

.....1230

Çeşmenin son satırında 1230?/1814-1815 tarihi okunabilmektedir. Bu tarih ibaresinden hareketle çeşmenin XIX. yüzyıl başlarında yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Kitabe tahrip olduğu için banisi ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Çeşme, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 30.09.2011-64 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

Bir duvara bitişik olarak inşa edilen çeşme haznesiz, tek cepheli ve tek kemerlidir. Yatay

dikdörtgen bir kütle arz eden çeşme, 3.00 m yükseklikte, 3.12 m genişliktedir. Çeşme arkasında bulunan duvara bitişik olmasından dolayı kuzeyde 0.38 m, güneyde 0.63 m derinliği bulunmaktadır. Dikdörtgen planlı çeşme nişi 2.30 m genişliğinde, 0.40 m derinliğindedir. Nişin üzerini 0.20 m genişliğinde kesme taştan yarım daire bir kemer örter (Çiz. 1, Foto 4-5). Niş kemeri 0.20 m genişliğinde, yüzeyden 0.10 m taşıntı yapan düz ve pahlı profilli silmenin hareketlendirdiği ayaklar üzerine oturur. Ayaklar üzerinden başlayan bu silme kuşağı çeşme nişinin tamamını aynı kotta, çeşmenin ön cephesi boyunca dolaşmaktadır. İki parça kesme taştan örülen ayaklar 1.14 m yüksekliğinde, 0.42 m derinliğindedir. Niş yüzeyinde ve silmenin hemen üzerinde zeminden 1.33 m yüksekliğinde bir bardaklık/taslık bulunur. Bardaklık 0.21 m genişliğinde, 0.18 m yüksekliğinde, 0.20 m derinliğinde olup kareye yakın dikdörtgen formudur. Bardaklığın üzerine inşa kitabesi yerleştirilmiştir. Çeşmenin tek delikli ayna taşının yüzeyi tahrip edilmiş olup zaman içerisinde birden fazla lüle deliği açılmıştır (Çiz. 2, Foto 6).

Çeşme nişi içerisinde yer alan ve yekpare taştan yapılmış yalak enine dikdörtgen formlu olup genişliği 0.36 m derinliği 0.28 m dir.

Çeşmenin üst örtüsü günümüzde yıkılmış durumdadır. Hem yapıya ait eski fotoğraflarda hem de Ermenek ve Karaman çevresindeki çeşmelerde olduğu gibi üzere taş harpuştalı olup iki yöne eğimli bir üst örtüye sahip olduğu anlaşılmaktadır (Çiz. 3, Foto 4).

Çeşme süsleme açısından sade olup kitabe ve ayakların üzerinden başlayarak ön cephe boyunca enine atılan düz ve pahlı silme dikkati çekmektedir.

3. Karşılaştırma ve Değerlendirme: Çeşmeler üzerinde çalışma yapan araştırmacılar çeşmelerin farklı yönlerini dikkate alarak tipolojik çalışmalar yapmışlardır (Arseven 1983: 339-340; Aytöre 1962: 45-69; Eyice 1993: 278-279-283; Önge 1997: 41; Ödekan 1992: 294; Pilehvarin, 2002: 247). Yapılan tipolojik çalışmalara göre Nadire Çeşmesi, kaynaktan beslenme durumuna, konumuna, cephe düzenine ve cephe sayısına göre değerlendirilmiştir. Ayrıca malzeme ve süsleme ile çeşmeyi meydana getiren diğer yapı elemanları ile benzer örnekler tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1. Konumlarına ve Buldukları Yere Göre Çeşmeler: Çeşmeler konumlarına ve buldukları yere göre bağımlı ve bağımsız çeşmeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Bağımlı çeşmeler grubuna girenler herhangi bir duvar veya yapı ile fiziksel bir bağı bulunacak şekilde inşa edilmiştir. Nadire Çeşmesi bir yapının duvarına bağlı olarak inşa edilmiştir. Bu yönüyle Karaman'da Hancızâde (XVIII. yüzyıl ikinci yarısı) (Denktaş 2000: 57-59), Necip Ağa/Sekiz Çeşme) (1223/1808) (Denktaş 2000: 74-77), Yiyen Ağalar Sokağı Çeşmesi (XVIII. yüzyıl sonları-XIX. yüzyıl başları) (Denktaş 2000: 79-81), Hacı Yahya (1231/1815) (Denktaş 2000: 103-104), Eskiciler (1308(/1890) (Denktaş 2000: 136-138), Abbas Mahallesi (XIX. yüzyıl sonları XX. yüzyıl başları) (Denktaş 2000: 161-163) çeşmeleri ile benzerlik gösterir (Denktaş 2000, s. 193).

Anadolu'da inşa edilen birçok örneğin bir yapının duvarıyla birlikte inşa edildiği görülmektedir. Bunlar arasında Erzincan-Tercan Mama Hatun Kümbedi Çeşmesi (XIII. yüzyıl) (Önge 1997: 43-44), Nevşehir-Avanos Sarı Han Çeşmesi (XIII. yüzyılın ilk yarısı) (Önge 1997: 44), İzmir-Selçuk İsa Bey Camii Çeşmesi (1375) (Önge 1997: 55-56), Elazığ Harput Sara Hatun Çeşmesi (XV. yüzyıl), Kocaeli Pertev Paşa Çeşmesi (1579-80), İstanbul Sulukule Vezir Mehmet Paşa Çeşmesi (1588), Edirne Hacı Müslim Çeşmesi (1647), İstanbul Mihrimah Sultan Çeşmesi (1680) (Ödekan 1992:287), Kayseri Talas Ali Saib Paşa Çeşmesi (1886) (Denktaş 2000: 103-104), Karaman Hacı Yahya Çeşmesi (1815) (Denktaş 2000: 1003-104), Balıkesir Hacı Mahmud Ağa (Kasablar) Çeşmesi (1756), Afyon Sinan Halife Çeşmesi (1859), Edirne Hadım Ağa Çeşmesi (1867) gösterilebilir.

3.2. Kaynaktan Beslenme Durumuna Göre: Çeşmeler kaynaktan beslenme durumuna göre iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grupta yer alan çeşmelerde kaynaktan künkler veya borular vasıtasıyla getirilen su, musluk veya lüle vasıtasıyla halkın kullanımına sunulmaktadır. İkinci grupta yer alan çeşmeler ise hazneli ya da depo olup kaynaktan künk veya borular vasıtasıyla getirilen su çeşmenin arka tarafında yer alan su deposu ya da hazne bölümünde muhafaza edilmektedir.

3.3. Cephe Sayısına Göre: Çeşmeler fiziksel biçimlenişlerine göre tek cepheli, iki cepheli, üç veya daha çok cepheli olarak inşa edilirler. Nadire Çeşmesi gibi ilçe genelindeki çeşmelerin büyük bir bölümü tek cepheli olarak inşa edilmişlerdir. Bu tip çeşmelerin bir yüzünün çeşme olarak kullanıldığından ön cephe diğer cephelerden daha gösterişlidir. Karaman'da Kadı Budak (958/1551) (Denktaş 2000: 30-34), Ali Dede Tartan (1224/1809) Denktaş 2000: 90-94), Dikbasan Çeşmesi I (1231/1815) (Denktaş 2000: 105-108), Sakabaşı Sokağı Çeşmesi (XIX. yüzyıl ortaları) (Denktaş 2000: 123-126), Hancızâde (XVIII. yüzyıl ikinci yarısı) (Denktaş 2000: 57-59), Necip Ağa/Sekiz Çeşme) (1223/1808) Denktaş 2000: 74-77), Yiyen Ağalar Sokağı Çeşmesi (XVIII. yüzyıl sonları-XIX. yüzyıl başları) Denktaş 2000: 79-81), Hacı Yahya (1231/1815) (Denktaş 2000: 103-104), Eskiciler (1308/1890) (Denktaş 2000: 136-138) (Denktaş 2000:163-168), Abbas Mahallesi (XIX. yüzyıl sonları XX. yüzyıl başları) (Denktaş 2000: 161-163) çeşmeleri tek cepheli çeşmelere örnektir (Denktaş 2000: 190).

3.4. Cephe Kompozisyonlarına Göre: Çeşmelerin en önemli bölümleri lülelerin bulunduğu ya da suyun aktığı ön cephelerdir. Çeşmelerin cephelerinde en dikkati çeken unsur kemerdur. Çeşmeler ile ilgili yapılan tipolojik çalışmalarda yapıların cephelerinde kemer sayısı dikkate alınarak bir sınıflandırma yapmak mümkündür. Ancak kemersiz olarak yapılmış olan çeşmelerde bulunmaktadır. Kemer sayısına göre sınıflandırmanın yanı sıra kemer formuna göre de alt bir sınıflandırma yapmak mümkündür.

Anadolu'da Türk dönemine ait çeşmeler kemer formlarına göre yarım daire, sivri, basık, sepet kulpu, kaş, dilimli kaş kemer, Bursa kemeri ve gemi teknesi kemer formu gibi çeşitli kemer tipleri kullanılmıştır. Nadire Çeşmesi tek kemerli olup kemer formu ise yuvarlaktır. Yuvarlak kemer, çeşmelerde çok fazla tercih edilen bir kemer formu değildir. Ancak Başta Karaman ve çevresi olmak üzere Anadolu'nun diğer şehirlerinde de yuvarlak kemerli çeşmelere rastlanılmaktadır. Karaman'da Kadı Budak (958/1551) (Denktaş 2000: 30-34), Ali Dede Tartan (1224/1809) (Denktaş 2000: 90-94), Dikbasan Çeşmesi I (1231/1815) (Denktaş 2000:105-108), Sakabaşı Sokağı Çeşmesi (XIX. yüzyıl ortaları) (Denktaş 2000: 123-126) yuvarlak kemer formulu olması bakımından Nadire Çeşmesi ile benzerlik gösterir (Denktaş 2000: 190).

Konya merkezde Şark Çeşmesi, Terceman Çeşmesi, Tahtatepen Çeşmesi, Şeyh Ulema Köşe Çeşmesi, Ravza Çeşmesi, Nakipoğlu Çeşmesi, Fahrünisa Mesnevi Çeşmesi, Küçük Sinan Çeşmesi, Karacihan Çeşmesi (Sarıkaya 2013: 63, 69, 129, 183, 187, 215, 221, 223, 291) ile ilçelerdeki Beyşehir Karahisar Hacı Abdullah Çeşmesi, Beyşehir Çukurağıl Harmanbaşı Çeşmesi, Bozkır Hamzalar Çifte Çeşmesi, Güneysınır Güneybağ Mahallesi Çeşmesi, Yunak Turgut Çeşmesi, Meram Sağlık Kara Çeşme, Meram Güneydere Orta Mahalle Çeşmelerinde yarım daire kemer formu kullanılmıştır.

Nadire Çeşmesi, tek kemerli ve yarım daire kemer formu ile İzmir Selçuk İsa Bey Camii Çeşmesi (1375) (Önge 1997: 55-56, res.58), Balıkesir-Bandırma Dere Mahallesi Çeşmesi (1903) (Işıkoğan 2013: 198-199), Manisa Serseri Dede Çeşmesi (1871-1872) (Uçar 2012:112-113) ile benzerlik gösterir.

3.5. Malzeme: Nadire Çeşmesi'nin inşa malzemesi taştır. Çeşmenin yıkılan duvarlarından görüldüğü gibi dış duvarlarda kesme taş, dolgu duvarın içerisinde moloz taş malzeme kullanılmıştır.

3.6. Yapı Elemanları

3.6.1. Duvarlar: Nadire Çeşmesi arkasında yer alan bir duvara bitleştirilmiştir. Çeşme duvar yüzeyinden kuzeyde 0.38 m, güneyde 0.63 m öne doğru taşıntı yapmaktadır. Ön cephede olduğu gibi yan cephelerde moloz taş dolgulu, kesme taş kaplıdır.

3.6.2. Ayaklar: Nişin üzerini örten kemerler yığma ayaklar, yekpare ayaklar ya da sütunlar üzerine oturmaktadır. Ayaklar bir bakıma kemerin taşıyıcısı durumundadır. Nadir çeşmesinde yuvarlak kemer iki yanda bulunan taş örgülü ayaklar üzerine oturmaktadır.

3.6.3. Kemerler: Çeşme nişinin üzerini örten kemer yapılarıdaki cephenin en belirleyici yapı elemanıdır. Nadire Çeşmesi'nde nişin üzerini örten yarım daire kemer formu çok fazla tercih edilmediği görülür.

3.7. Üst Örtü: Çeşmenin üst örtüsü günümüzde yıkılmış durumdadır. Hem yapıya ait fotoğraflarda hem de Ermenek ve Karaman çeşmelerinde olduğu gibi üzere taş harpuştalı olup iki yöne hafif eğimli düz dam bir üst örtüye sahiptir. Karaman'da Boyahane Muhyiddin Çeşmesi (748/1469) (Denktaş 2000: 15-18), Kadı Budak (958/1551) (Denktaş 2000: 30-34), Ali Dede

Tartan (1224/1809) (Denktaş 2000: 90-94), Dikbasan Çeşmesi I (1231/1815) (Denktaş 2000: 105-108), Sakabaşı Sokağı Çeşmesi (XIX. yüzyıl ortaları) (Denktaş 2000: 123-126) ile benzerlik gösterir.

3.8. Taslık-Bardaklık-Maşrabalık: Su içmek için kullanılan tasların konulduğu farklı formlardaki duvar içerisine açılan oyuklara taslık, bardaklık, maşrabalık denir. Nadire çeşmesinde yer alan taslık-bardaklık kareye yakın dikdörtgen formludur. Bu yönüyle Karaman Dahhak Çeşmesi (XIX. yüzyıl başları) (Denktaş 2000: 100-102), Hacı Celal Çeşmesi II (XIX. yüzyıl onları XX. yüzyıl başları) (Denktaş 2000: 146-148), Hacı Efendi Çeşmesi (1219/1804) (Denktaş 2000: 87-90) ile benzerlik gösterir.

3.9. Su Yalağı: Çeşme nişlerinin önünde yer alan yalıkların iki önemli görevi vardır. Birincisi çeşmeden akan suyun insanların kullanımı sırasında üzerlerine sıçramasını engellemektir. Diğeri ise akan suyun bir haznede birikmesini sağlamaktır. Yalıklar genellikle dikdörtgen formlu olup yekpare ya da taş örgülü olarak yapılmışlardır.

3.10. Kitabe: Nadire Çeşmesi'nin çeşme nişi içerisine yerleştirilen üç satırlık kitabesi taş malzeme üzerine işlenmiştir. Kitabe büyük oranda tahrip olduğu için tam olarak okunamamıştır.

3.11. Süsleme: Çeşme süsleme açısından sadedir. Yapının dış cephe kaplamasındaki düzgün kesme taş işçiliği, niş içerisine yerleştirilen kitabesi dikkati çeker. Çeşmelerde yaygın bir uygulama ise silmelerdir. Nadire Çeşmesinde ayakların hemen üzerinden başlayan silme çeşme nişi boyunca devam etmektedir. Bu yönüyle Karaman'da Boyahane Muhyiddin Çeşmesi (748/1469) (Denktaş 2000: 15-18), Hancızâde (XVIII. yüzyıl ikinci yarısı) (Denktaş 2000: 57-59), Yiyen Ağalar Sokağı Çeşmesi (XVIII. yüzyıl sonları-XIX. yüzyıl başları) (Denktaş 2000: 79-81), Dikbasan Çeşmesi I (1231/1815) (Denktaş 2000: 105-108), Hacı Celal Çeşmesi II (XIX. yüzyıl onları XX. yüzyıl başları) (Denktaş 2000: 146-148), çeşmeleri ile benzerdir.

4. Sonuç: Su yapıları içerisinde en yaygın grubu oluşturan çeşmeler aynı oranda en fazla ortadan kalkan tarihi eserlerin başında gelmektedir. Şehirlerin, mahallelerin, meydanların, cadde ve sokakların vazgeçilmez birer yapısı olan bu ata yadigârı eserler ne yazık ki şebeke suyunun evlere bağlanmasından sonra önemini yitirmiştir. Bununla bağlantılı olarak da ihmal edilerek tahrip olmuşlar, bakım ve onarımları yapılmayarak kendi kaderlerine terk edilmişlerdir. Ayrıca yeni yapılaşmalar, sokak ve caddelerin genişletilmeleri de bu eserlerin ortadan kalkmasına ya da yer değiştirmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda Nadire Çeşmesi'nin bir an önce onarımının yapılarak gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Arseven, Celal Esad (1988). "Çeşme" *Sanat Ansiklopedisi, C. I*, İstanbul, 389-90.
- Aytöre, Ayhan (1962). "Türklerde Su Mimarisi", *I. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, Tebliğler*, Ankara, 45-49.
- Bardakçı, H. (1976). *Bütün Yönleriyle Ermenek*, Ankara.
- Denktaş, Mustafa (2000). *Karaman Çeşmeleri*, Kayseri.
- Diez, E.-Aslanapa, O. (1950). *Karaman Devri Sanatı*, İstanbul.
- Doğanay, O. (2005). *Ermenek Ve Yakın Çevresindeki Antik Yerleşim Birimleri*, Konya.
- Evliya Çelebi (2005). *Seyahatname*, (Haz. S. A. Kahraman), Cilt: IX, İstanbul.
- Eyice, Semavi (1993). "Çeşme", *TDVİA, C.8*, İstanbul, 277-286.
- Işıkkakdoğan, Abdülbaki (2013). *Balıkesir Çeşmeleri*, Y.Y.Ü.S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Karauğuz, G. (2005). *Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında M.Ö. II. Binde Orta Anadolu'nun Güney Kesimi*, Konya.
- Kara Pilehvarian, Nuran (2002). "Osmanlı Çeşme Mimarisi", *Türkler, C.12*, Ankara, 396-

401.

Kâtip Çelebi (2009). *Kitâb-ı Cihânnümâ li-Kâtib Çelebi*, I, Cilt: I, Ankara.

Konyalı, İbrahim, Hakkı (1967). *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi, Ermenek Mut Abideleri*, İstanbul.

Ödekan, Ayla (1992). "Kent İçi Çeşme Tasarımında Tipolojik Çözümleme", *Semavi Eyice'ye Armağan, İstanbul Yazıları*, İstanbul, 281-297.

Uçar, Hasan, (2012). *Sipil'den Manisa'ya Ab-ı Hayat Manisa Çeşmeleri*, Manisa.

Önge, Yılmaz (1997). *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*, Ankara.

Sarıkaya, M.A. (2013). *Konya'nın Tarihi Çeşmeleri*, Konya.

Sümer, F. (2001). "Karamanoğulları", *TDVİA*, C. XXIV, İstanbul, 454-460.

Tapur Tahsin (2003). "Ermenek'in İklim Özellikleri", *S.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 13, Konya, 359-378.

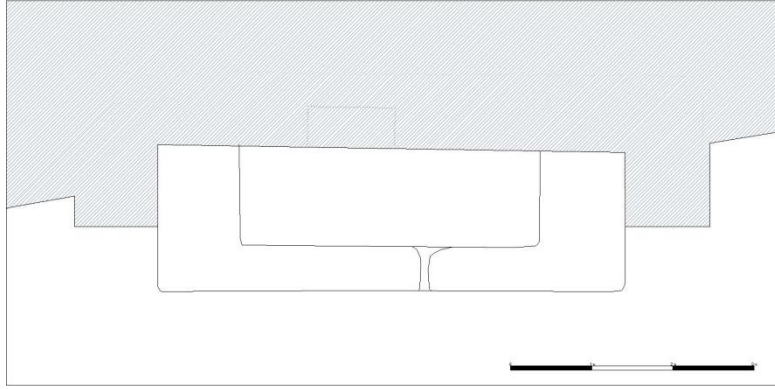
Tekindağ, M. C. Ş. (1997). "Ermenek", *İslam Ansiklopedisi*, C. IV, İstanbul, 316-317.

Tuğlacı, P. (1985). *Osmanlı Şehirleri*, İstanbul.

Uysal, A. (1992). *Dünü ve Bugünüyle Karaman*, Konya.

Uzunçarşılı, İ.H. (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Beylikleri*, Ankara.

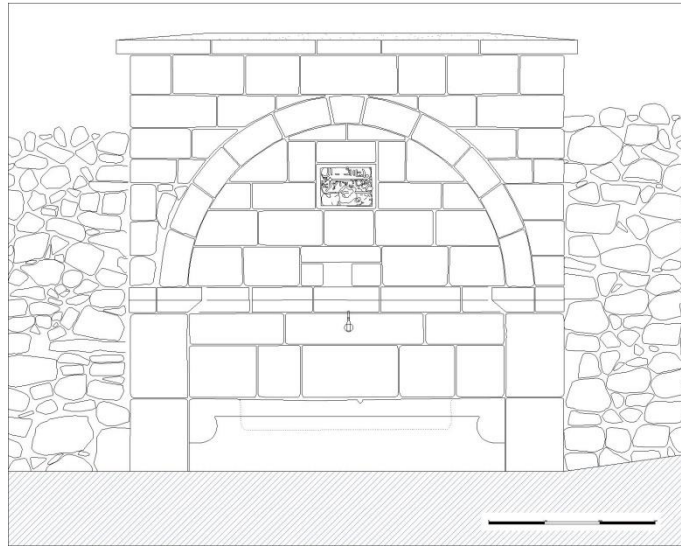
ÇİZİMLER

Çizim 1. Çeşmenin planı (T. Baş)

Çizim 2. Çeşmenin cephe çizimi (T. Baş)

Çizim 3. Çeşmenin restitüsyon çizimi (T. Baş)

FOTOĞRAFLAR

Foto 1. Çeşmenin konumu ve vaziyet planı

Foto 2. Çeşmenin genel görünümü

Foto 3. Kitabenin görünümü

Foto 4. Çeşmenin eski bir görünümü (KKTVKBK Arşivi)

Foto 5. Çeşmenin görünümü

Foto 6. Çeşme nişinin görünümü

EXTENDED ABSTRACT

Fountains are structures derived from the word "ayn" in Arabic, where the water brought from the source through pipes is connected to a nozzle and offered to the public. This study evaluates Nadire Çeşmesi in Ermenek in terms of the plan, architecture, decoration, materials, and technical features, and then compares it with similar examples in Anatolia, especially in Karaman and its surroundings.

Nadire Fountain is located in the Ermenek District of Karaman, on the Ardıçkaya Village road, next to block 186, parcel 15. The fountain built from cut and rubble stone is not used today. The arch of the fountain and almost half of the top cover have been destroyed. The inscription showing the construction date of the building was placed on the fountain niche, just below the niche arch. Since the inscription is largely destroyed, it cannot be read thoroughly. The inscription was carved in relief technique on a transverse rectangular stone with dimensions of 0.37x0.27 m. The inscription with celi thuluth calligraphy has three lines. Each line of the inscription is separated from the other by thin lines. The short sides of each line are enclosed in semicircular arched cartridges. The date 1230?/1814-1815 can be read on the last line of the fountain. Based on this date, it is understood that the fountain was built at the beginning of the 19th century. Since the inscription was damaged, no information about its founder could be reached.

The Nadire Fountain, which was built adjacent to a wall, is without a reservoir and has a single facade and a single arch. The fountain, which is a horizontal rectangular mass, is 3 m. high and 3.12 m. wide. Because it is adjacent to the wall behind the fountain, it has a depth of 0.38 m in the north and 0.63 m in the south. The rectangular planned fountain niche is 2.30 m. wide and 0.40 m. deep. A semi-circular arch made of cut stone with a width of 0.20 m. covers the niche. The arch of the niche is 0.20m. wide and rests on the feet, which are actuated by the flat and beveled profile molding that protrudes 0.10m. from the surface. The feet, which are made of two pieces of cut stone, are 1.14m. high and 0.42 m. deep. On the surface of the niche and just above the molding, there is a cup/bowl at a height of 1.33 m. from the floor. The cup holder is 0.21m. wide, 0.18 m. high, 0.20 m. deep, and has a rectangular form close to square. The construction inscription is placed on the cup holder. The surface of the single-hole mirror stone of the fountain was destroyed and more than one nozzle hole was drilled over time. The basin located in the fountain niche is rectangular. The basin with a width of 0.36 m. and a depth of 0.28 m. is made of solid stone. The top cover of the fountain is in ruins today. It is understood that both the old photographs of the building and the fountains around Ermenek and Karaman have a stone coping and an upper cover inclined in both directions.

Fountains are designed in different plans and forms, according to different decoration programs, depending on the periods and the periods in which they built. Researchers working on fountains have made typological studies by considering different aspects of fountains. In the typological studies, the Nadire Fountain has been evaluated according to its power supply, location, facade layout, and number of facades. In addition, similar examples were tried to be determined with materials, decorations, and other building elements that make up the fountain.

Fountains are divided into two groups which are dependent and independent fountains according to their location and situation. Those that fall into the group of dependent fountains are built in such a way that they have a physical connection with any wall or structure. The Fountain of Nadire was built attached to the wall of a building.

Fountains are also divided into further two groups according to their power supply status from the source. In the fountains in the first group, the water brought from the source by means of pipes or pipes is offered to the use of the public by means of taps or nozzles. The fountains in the second group, on the other hand, are reservoirs, and the water brought from the source via pipes is kept in the water reservoir section located at the back of the fountain. In this respect, it is similar to Fountains such as Hancızâde, Necip Ağa/Sekiz Çeşme, Yiyen Ağalar Sokağı Çeşmesi etc.

Fountains are built as one-sided, two-sided, or three or more facades according to their physical formation. Most of the fountains throughout the district, such as the Nadire Fountain, were built with a single façade. In this respect, it is similar to Fountains such as Kadı Budak, Dikbasan Çeşmesi, Sakabaşı Sokağı Çeşmesi etc.

The most important parts of the fountains are the fronts where the nozzles are located or the water flows. The most striking element on the facades of the fountains is the arch. The Nadire Fountain has a single arch and its arch form is round. In this respect, it is similar to Fountains such as Kadı Budak, Ali Dede Tartan.

Fountains, which constitute the most common group among water structures, are among the most disappearing historical monuments at the same rate. Fountains, whose numbers are decreasing day by day, have been neglected due to the opening of new streets, new construction and neglect, especially in cities. The Nadire Fountain is one of them. The Nadire Fountain should be repaired as soon as possible and transferred to future generations.